

Bezegelen en verzegelen met was- en lakzegels door Veluwenaren

Anton C, Zeven, Jonkerlaan 90 app 142, 2242 EX Wassenaar
anton.zeven@hetnet.nl

- Deel 1: Inleiding en Plan.
- Deel 2: Schaats.
- Deel 3: Ammon, Ardesch, van Arnhem, van Barnevelt-van Straelen, van Bassen, Beeck, Beek (incl. Breekpot, van der Hart, Van der Horst).
- Deel 4: Otters, Jasperse, van Kreel, van Raaij, Ramaker, Schep en de Veer.
- Deel 5: van Ommeren.
- Deel 6: van Rijn.
- Deel 7: Foyert en Klerck
- Deel 8: Suermondt.

Veluwe Geslachten 30 (2005): 23-26.

Bezegelen en verzegelen met was- en lakzegels door Veluwenaren: **Deel 1: Inleiding en Plan**

Anton C. Zeven, lidnr. 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT Wageningen.

Toelichting.

Wanneer wij over een zegel spreken, dan bedoelen we of de zegelafdruk of het zegelstempel. We kunnen bijvoorbeeld zeggen of een zegel zich op een document bevindt en aan iemand vragen of hij zijn zegel bij zich heeft. Hetzelfde geldt voor het woord cachet, dat ook zowel zegelafdruk als zegelstempel kan betekenen. Naast deze twee termen gebruikt men nog de term pitschier en dan voornamelijk in de betekenis van zegelstempel.

Inleiding

De heraldiek op de Veluwe of beter van Veluwenaren heb ik al in een aantal artikelen belicht. Natuurlijk was de productie van de CD 'Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten' voor mij een hoogtepunt. Mijn publicaties over de wapenboeken in het bezit en de Gemeentearchieven van Amersfoort en

Barneveld vormen een uitbreiding van deze CD. De wapenbordjes in het Museum Nairac te Barneveld en de wapentekeningen in een aantal wapenboeken, aanwezig in het Gelders Archief, werden aan de CD toegevoegd. Toentertijd was het wapenboek van het Koningstraatvendel nog zoek. Gelukkig is deze door de Drs. T. Seebach van het archief teruggevonden en ik hoop (als nog) aandacht aan de wapenboek te geven.

In de loop der tijd heb ik mij gericht op het fotograferen van zegels. Ik ben begonnen in het Gemeente-archief van Wageningen, wat culmineerde in een 'zegelverzameling' van zo'n 1400 foto's. Ook fotografeerde ik een deel van de waszegels en de losse zegels in het Gemeentearchief van Barneveld en de was- en lakzegels in het Gemeentearchief van Nijkerk. Tevens wilde ik de zegels, aanwezig in het Gemeentearchief van Ede fotograferen, maar het oude gedeelte van dit archief bevat geen zegels (mond. mededeling van de gemeentearchivaris P. van Beek). Naderhand is het archief van Scherpenzeel naar het GA Ede overgebracht.

Toen ik aan het fotograferen van de zegels begon – nu zo meer dan 15 jaar geleden, waren digitale camera's zeer duur. Ik maakte dan ook de foto's met een gewone camera met een zwart-wit film. Bij het nemen van een foto is men afhankelijk van strijklicht, omdat door de ontstane schaduw een betere foto werd verkregen. Helaas is dit niet geval met zegels gedrukt in zwart lak. Men kan dan proberen van schittering gebruikt te maken.

Zegels

Zoals al boven vermeld, zegels dienden ter verzegeling en ter bezegeling. In het eerste geval werd het zegel een sluitzegel. Datgene wat door het zegel 'besloten' was kon alleen bereikt worden, nadat het zegel verbroken werd. Dit geldt niet alleen voor brieven, besloten testamenten, e.d., maar ook voor het in de oudheid methode om met sluitzegels vaten met wijn of andere producten te verzegelen. Een ander voorbeeld is het gebruik in de Rooms-Katholieke kerken om relikwieën in verzegelde ampullen te bewaren.

Op een archiefstuk vinden we dan bijvoorbeeld een vermelding over de overhandiging van een testament aan de Magistraat. De testateur '*—heeft [een envelop] gegeven en het met drie Cachetten [verzegeld], bevattende [zijn besloten testament] volgens deszelfs verklaring [afgesloten met] zijn gewone Cachet —*'.

Naast het verzegelen kon men met zijn of haar zegel ook een document 'bekragtigen'. Dan staat er bijvoorbeeld '*—desen gezeget en als secretaris getekent —*'. Bezat men geen zegelstempel, dan kon men een ander persoon vragen voor jou te zegelen. Zo vragen bijvoorbeeld de testateur Hendrik Weijers en testatrice Josiena Lamarrée (lees Lamoree) '*—hebben wij bij gebrek aan een eijgen Cachet versogt Doctor J. Wicherts om 't selve met sijn Ed[ele] Cachet te bekragtigen.*'

Zegelstempels kon men verliezen. Men kon dan een nieuwe laten snijden en bij een notaris of schepenen laten vastleggen dat alle documenten die met het oude stempel waren gezegeld geen rechtskracht hadden, indien zij na de verliesdag gedateerd waren. Om een onderscheid tussen het oude, verloren gegane en het nieuwe stempel te kunnen maken, werd het nieuwe iets anders gesneden. Het wapen in het schild mocht natuurlijk niet veranderd worden, maar wel het helmteken of de schildhouders. Dergelijke verloren stempels worden nu met metaal-detectors opgepiept, d.w.z. teruggevonden. Daarnaast worden bij opgravingen zegelstempels gevonden. Een groot aantal wordt teruggevonden in Zeeland en Zuid-Holland op 'verdronken land'. Naast stempels vindt men ook metalen zegels. Bijvoorbeeld het pauselijk zegels, dat van lood was.

Zegelresten in beerputten

Ook worden zegelresten in beerputten gevonden. Kennelijk was dat een goede plaats om gezegelde documenten, die vernietigd moesten worden, te deponeren. Maar ik teken hierbij aan, dat in een vuur het document sneller verbrandde. Misschien gooide men een document in het 'gemak' als men geen tijd had om het in het vuur te gooien.

Lakzegels breken door drukverschillen in de beer, maar de omstandigheden zijn wel zodanig dat ze niet vergaan. Tijdens het uiteenrafelen van de vergane beer vinden archeologen brokjes lak. Ze zijn vaak niet groter dan enkele millimeter. Natuurlijk proberen de archeologen stukjes lakzegel aan elkaar te passen, maar meestal is dat onmogelijk en eigenlijk onbegonnen werk.. Waszegels zijn gevoelig voor het zure 'beermilieu'; ze zijn vaak verworden.

Identificatie van de zegelaar

Voor de identificatie van gevonden zegelstempels, van zegels en zegelresten komt de hulp van amateur-zegelkundigen van pas. Aangezien het aantal verschillende zegels voor Nederland alleen al misschien 100.000 passeert zou analoog aan digitale bestanden van vingerafdrukken, DNA en gezichtskenmerken (bijv. iriscopie op Schiphol) een digitale zegelbank van groot nut zijn. Een foto of tekening van een stempel, een zegel of een brokje zegel waarop een rest van de oorspronkelijke afbeelding, bijvoorbeeld een handmerk of een wapen, zou dan door het bestand 'gehaald' kunnen worden om het te identificeren. Maar dit is nog toekomstmuziek.

Plan

Zoals boven al is aangegeven heb ik in de loop der tijd ca 1400 zegels in Het Gemeente-archief van Wageningen gevonden en gefotografeerd. De meeste zegels zijn lakzegels en zijn afkomstig van personen, die op de Veluwe, de Veluwezoom en Arnhem zegelden. Hieronder bevinden zich zegels van 'gewone' personen, maar ook van schouten, burgemeesters en schepenen. Met de redactie heb ik afgesproken van tijd tot tijd enkele zegels te publiceren en

daaraan de bijbehorende archiefgegevens (wie, waar, wanneer en waarom een document werd gezegeld) toe te voegen. Lezers kunnen eventueel de genealogische achtergronden van de genoemde personen aan de redactie aanreiken.

Bronnen

Hieronder volgen enkele artikelen die anderen en ik over bovenstaande onderwerpen hebben geschreven.

- Beek, Cora van. 1993. Verzegeld verleden: Het familiewapen van Michel Samuel de Mestral op achttiende-eeuwse lakzegels uit het Huis van Brecht. *Parade* 14: 62-71.
- Beek, Cora van. 1996. Lakzegels uit de beerput. *Westerheem* 45: 158-164.
- Hendrikse, H. 2003. Zegelstempels en zegelringen uit Zeeuwse bodem. *Aprilis, Zaltbommel*. 114p.
- Hoeben, A.H. 2003. Noord-Brabantse Wapenrepertorium - deel 1 (Hoeben/Helmond. 236p. bronnen deel 21.
- Schilder, K. 2001. Besloten testamenten 1655-1809. Kamper genealogisch en historische - Gemeentearchief Kampen. 227p. Ongepubliceerd.
- Zeven, A.C. 1999. Het verlies van zegelstempels in Kampen in de 15de eeuw. *Heraldisch Tijdschrift* 4: 68-69.
- Zeven, A.C. 2004. Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten. CD-VG-Publikatie 152.
- Zeven, A.C. 2004. Waar is het wapenboek van het Arnhemse Coninckstraet vendel? *Arnhem het Genoeglijkste* 24: 172.
- Zeven, A.C. 2005. Zegelresten uit beerputten bij het Huis Brecht te Breda. Een poging tot identificatie van de zegelvoerders. *Engelbrecht van Nassau 2005-1*: 3-17.
- Zeven, A.C. 2005. Een gedigitaliseerde zegelbestand (sigillotheek of sigilloscopie) of een gezamenlijk menselijk geheugen? *Heraldisch Tijdschrift* 11: 17-20. In dit artikel wordt gedroomd over sigilloscopie en een sigillotheek, waardoor zegels of zegelresten met behulp van een gedigitaliseerd bestand geïdentificeerd kunnen worden. Voorlopig zullen we het met het 'gezamenlijke geheugen' van de zegelkundigen moeten doen.
- Zeven, A.C. 2005. Zegelstempels als bodemvondsten. *Heraldicum Disputationes* 9: 94-95.
- Zijlstra, J. 1995. Corpus van de in Friesland gevonden middeleeuwse zegelstempels. *De Vrije Fries* 75: 37-59.

Veluwe Geslachten 30 (2005): 26-27.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 2: Schaats

Anton C. Zeven, lidnr 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT, Wageningen, e-mail:
Anton.Zeven@hetnet.nl

Inleiding

Zie Deel 1 (VG dit nummer) voor achtergronden van de artikelenreeks. Gaarne eventuele genealogische aanvullingen aan de redactie.

Zegel van Johannes Schaatsz, 1805 (ACZ 34.37)

Johannes Schaatz zegelt in Wageningen op 19 april 1805 met een zegel waarin drie verticaal geplaatste schaatsen met de punten omhoog en naar (heraldisch) rechts. Helmtteken: een schaats van het schild. Hij zegelt een besloten testament met drie lakzegels. De naam wordt ook als Schaats gespeld. Het wapen in zijn zegel is een sprekend wapen, d.w.z. er is een band tussen de naam van de zegelaar en het wapenstuk de schaats. Bron: GAW, Recht. archief 222. Personen met de naam Schaats kwamen al in 1747 in Wageningen voor. De oudst bekende is Jan Robberts Schaats, vermeld in 1647 (zie Wie woonden waar in de binnenstad van Wageningen deel 4 perceel 247). Achttiende eeuwse Schaats' en waren Peter, Gerrit, Anna, Elysabeth en Geetruid. Ik ken hun familierelaties, zo die bestaan, niet.

Zegel van B. Schaedts, 1710 (ACZ 22.29)

Dit geldt ook voor B. Schaedts, die, hoewel niet op de Veluwe zegelend, met zijn zegel een document bekrachtigde. Hij doet dit in Nijmegen op 5 april 1710.

Ook hij heeft een wapen met drie schaatsen, maar nu zijn de schaatsen horizontaal en met de punten naar heraldisch rechts geplaatst. Doordat de bovenrand van het zegel verscholen zit tussen op elkaar geplakt papier is het helmteken nauwelijks te fotograferen. Het lijkt op een schaats identiek aan een schaats van het schild. Bron: Oud-archief 88.

De beide personen Schaats waren niet de enigen, die een schaats in het wapen opnamen. Dit deed bijvoorbeeld de familie Patijn ook. Haar wapen is eveneens sprekend, daar een schaats in het Frans *patin* is.

Dit geldt ook voor B. Schaedts, die, hoewel niet op de Veluwe zegelend, met zijn zegel een document bekrachtigde. Hij doet dit in Nijmegen op 5 april 1710. Ook hij heeft een wapen met drie schaatsen, maar nu zijn de schaatsen horizontaal en met de punten naar heraldisch rechts geplaatst. Doordat de bovenrand van het zegel verscholen zit tussen op elkaar geplakt papier is het helmteken nauwelijks te fotograferen. Het lijkt op een schaats identiek aan een schaats van het schild. Bron: Oud-archief 88.

De beide personen Schaats waren niet de enigen, die een schaats in het wapen opnamen. Dit deed bijvoorbeeld de familie Patijn ook. Haar wapen is eveneens sprekend, daar een schaats in het Frans *patin* is.

Veluwse Geslachten 31 (2006): 27-35.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 3: Ammon, Ardesch, van Arnhem, Van Barnevelt-van Straelen, Van Bassenn, Beeck, Beek (incl. Breekpot, Van der Hart, Van der Horst)

Anton C. Zeven, lidnr 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT, Wageningen, e-mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Inleiding

Zie Deel 1 (VG 30 2005) voor achtergronden van de artikelenreeks. Het is dus niet mijn bedoeling om meer achtergrondgegevens van de zegelaars te geven. Deze hoopt de redactie van U te ontvangen

E.J. Ammon

We beginnen met het zegel van E.J. Ammon (Recht. archief 195, afb. 1). Hij zegelt te Ede op 20 januari 1795. Zijn brief is gericht aan ‘Mijn Heer Abbema op het Bassecour te Wageningen.’ ‘*Schoon in persoon bij Uwelgeb. onbekend neme egter de vrijheijd UwelGeb. met dese te chargeren.*’ Abbema wordt belast met het inventariseren van de voorraden graan, en dan vooral tarwe. Abbema wordt alvast op de hoogte gesteld dat in het ambt Ede alleen rogge en geen tarwe wordt verbouwd. Ammon heeft meer gezegd. Zo vond ik van hem een zegel (Oud-archief 1190, ACZ 32.34), die hij als scholtis des Ambts Ede op 31 maart 1780 afdrukte. De afdruk is van minder kwaliteit. Hij geeft een

machtiging af. In de CD-Wapenboek 'Veluwse Geslachten' wordt hij 13 keer genoemd en elke keer met alleen zijn voorletters E.J. en nooit met zijn voornamen.

Afb. 1. E.J. Ammon, Ede 20 januari 1795 (ACZ 58.30).

Beschrijving: een gezichtswassenaar; helmteken: de gezichtswassenaar tussen en vlucht; schildhouders: twee wildemannen, de rechter houdende met zijn rechterarm een knots over de schouder, en de linker met in zijn linkerhand een stok.

Engelbert George Ardesch, scholtis des ampts Barneveld

Een volgende zegel is van Engelbert George Ardesch, scholtis des ampts Barneveld. Hij zegelt op 9 juni 1731 (Recht. archief 195, afb. 2). De beschrijving is een verticaal geplaatste gevederde pijl of speer met de punt naar boven; helmteken: een gezichtszon tussen een vlucht. Het wapen is sprekend, want een esch is een speer. Waarom hij dit helmteken gebruikte weet ik niet.

Afb. 2. Engelbert George Ardesch, Barneveld 9 juni 1731 (ACZ 16.26)

Johan van Arnhem, Richter van Arnhem en Veluwenzoom

Van Johan van Arnhem bezitten we drie zegels van twee zegelstempels. Het bezit van meerdere zegelstempels komt bij bestuurders meer voor. Men kan zich hierbij voorstellen, dat hij één exemplaar thuis bewaard wordt en één op zijn kantoor om aldaar door hemzelf of door een klerk gebruikt te worden. De stempels worden door verschillen in het zegelbeeld onderscheiden. Zo bezit ik een zegel van hem met in het schild een adelaar en als schilddekking een kroon

met drie fleurons (zegeltype 1, afb. 3) en een zegel eveneens beladen met een adelaar en met als schilddekking een kroon met drie fleurons, twee drie-parels en twee schildhouders: adelaars met opgeheven vlucht (het zegeltype 2, afb. 4). Johan van Arnhem behoorde tot de belangrijke Arnhemse familie. Hij bericht als *Richter tot (=te) Arnhem en[de] Veluwezoom* te Arnhem op 29 september 1676 over een Landdag te Zutphen (zegeltype 1), op 19 september 1684, dat het Gerigt zijn ‘*Gangt*’ op de Veluwezoom gaat maken en in Rheden begint (Oud-archief 80, zegeltype 2). Op 12 augustus 1689 kondigt hij een nieuwe rondgang aan, ook in Rheden te beginnen (Oud-archief 80, zegeltype 2). Volgens de CD-Wapenboek ‘Veluwse Geslachten’ was hij ook Heer van Rosendael.

Afb. 3. Johan van Arnhem, Arnhem
Arnhem 29 september 1676
(ACZ 20.02).

Afb. 4 Johan van Arnhem,
12 september 1689 (ACZ 03.05)

Het echtpaar Rijck van Staveren en Alida van Barnevelt

Dit echtpaar verzegelt op 31 mei 1759 te Wageningen hun besloten testament met hun beider zegels. Dit besloten testament werd in een grotere envelop gedaan en door stadholder Willem van Pabst, en de schepenen Jan van der Horst en Daniel Bernhard Mosburger verzegeld

Afb. 5 en 6. Rijck van Staveren en Alida van Barnevelt. Wageningen, 31 mei
1759 (ACZ 35.01 en 35.02)

(Recht. archief 222). Beide zegels tonen een monogram zonder wapenschild. Het zegel van Rijck van Staveren is een dubbele monogram van zijn initialen, de letters R, V en S, overtopt met kroon met drie fleurons en twee grote drie-parels (af. 5). Het zegel van Alida is eveneens een dubbele monogram van de letters A, v en B, eveneens overtopt met een kroon met vijf grote parels (afb. 6).

Derk Reijnier van Bassenn, schepen van Arnhem

Het zegel van Derk R. van Bassenn toont een ingewikkelde knoop of misschien toch een dubbele monogram, overtopt met een kroon met negen parels. Hij zegelt te Arnhem op 8 juli 1703 (Oud-archief 208, afb. 7). Op 23 juni 1706 gebruikt hij een ander stempel, waarvan alleen het helmteken zichtbaar (Oud-archief 106, afb. 8). Dit komt, doordat in Wageningen een voormalige, wellicht 18de eeuwse klerk, alle brieven e.d. aan de linkerzijde aan elkaar heeft geplakt (we zouden dat nu naar de Duitser Lumbeck gelumbeckt noemen). Hierdoor is het onderste deel van het verbroken zegel 'ingeplakt'. Het helmteken toont een paardenhoofd met hals, op het hoofd drie waaiersgewijs geplaatste pluimen. Van Bassenn beveelt zijn broeder Johan Christoffel aan om deze in het door het overlijden van de Heer Monet opengevallen plaats in de Compagnie te benoemen. In de CD-Wapenboek 'Veluwse Geslachten' komt hij voor als Derk Reijnier, schepen van Arnhem (25-5-1705), en wordt zijn zegel beschreven: een ridder in volle wapenuitrusting met helm, waarop drie waaiersgewijs geplaatste pluimen en in de rechterhand een zwaard schuinlinks omhoog gehouden, de ridder zittende op een springend paard met drie waaiersgewijs geplaatste pluimen op zijn kop. Als ik het mij goed herinner vervulde Derk Reijnier een rol

Afb.7 en 8. Derk R. van Bassenn, Arnhem 8 juli 1703 en 23 juni 1706 (ACZ 44.26 en 22.11)

bij de troebelen gedurende periode van de Oude en de Nieuwe Plooi (rond 1710). Hij ging zijn boekje ver te buiten en als straf werd hij uit Gelderland verbannen. Daarna woonde hij in Rhenen, een punt redelijk dichtbij Arnhem maar toch buiten Gelderland gelegen.

* In de heraldiek wordt ook over een paardenkop en -poten gesproken.

Coenraedt Beeck, deurwaarder te Rhenen

Het zegel van deurwaarder C. van Beeck is merkwaardig (afb. 9). Zijn merk is geflankeerd rechts en links met zijn initialen. Hij zegelt in Rhenen op 19 april 1694 een stuk met de vermelding ‘—aan de hujsvrouw van schepen van Dolder doordien den selven absent was, en copije van hem in hujs op tafel gelegt.’ Rhenen-kenner Ad de Jong kende zijn voornaam Cornelis. Waarom dit stuk in het Rechterlijk archief (inv. 159) van Wageningen terecht is gekomen is mij niet duidelijk.

Afb. 9. Coenraedt Beeck. Rhenen 17 april 1694
(ACZ 55.28)

Anthonij Jan Beeck, Capitein

Tot slot de vier zegels van Anthonij Jan Beek. Hij was Capitein der Compagnie Gewapende Burgers (1808) en later Capitein van de Nationale Garde (ca 1811). Het werd duidelijk door zijn militaire omgeving in Wageningen niet geaccepteerd, want hij beklagt zich in 1808 dat hij in het bijzijn van zijn officieren door Leden van de Krijgsraad belachelijk is gemaakt. Misschien trachtte hij als militair burger zich te evenaren met de beroepsmilitairen. Hierna vind ik van hem een brief d.d. 20 september 1808 (Oud-archief 972), waarin hij aan het gemeentebestuur schrijft dat hij veel te weinig voor zijn ‘quotatie billet’ heeft ontvangen, en dat anderen meer hebben gekregen. Dit laatste kan ik niet beoordelen, maar in dit archiefstuk liggen meerdere bezwaarschriften. In een brief van 8 februari 1810 (Oud-archief 119) schrijft hij, dat hij Wageningen ‘op dinsdag den negenden deser voor onbepaalde tijd de stad [gaat] verlaten.’ Dat is dus al de volgende dag. Zijn vertrek zal met stille trom gegaan zijn. Hij blijft ontevreden, want in zijn ongedateerde brief van ca 1811 (zie beneden, Oud-archief 1251) schrijft hij dat deze ‘slepende zaak’ nog niet is opgelost. Misschien wilde hij zijn oude Wageningse stadsgenoten laten weten, dat hij nu Capitain bij de Nationale Garde was. Maar na drie jaar zal wel niemand enige behoefte hebben gevoeld op de ‘slepende zaak’ terug te komen. Anthonij Jan behoort tot de Veluwse familie Beek, die met Peel Beek en zijn zoon Dirk Beek de gang van zaken in Wageningen hebben beïnvloed. Maar hij

zegelt niet met een zegel, waarin het Beek-wapen (een lelie vergezeld van drie aren). Wel zegelt hij met het zegel van Francois Breekpot (Wageningen, 14-1-1808, Oud-archief 117, 8 februari 1808, Oud-archief 117; 20 september 1808, Oud-archief 972, afb. 10). Hij kwam aan dit zegel door zijn vrouw Jeannette Margaretha Agron, die eerder gehuwd was met Francois Breekpot. De beschrijving luidt: gedeeld, I. drie kookpotten, II. een keper, vergezeld van drie lelies, twee boven en één beneden. Helmteken: een lelie. Voor Francois Breekpot is het rechter kwartier sprekend, maar niet voor Anthonij J. Beek. Anthonij gaat door met het gebruik van zegelstempels, die niet van hem zijn. Op 14 maart 1808 gebruikt hij een zegel met een monogram, waarin ik de letters J, J en S lees (Oud-archief 117, afb.11), maar in elk geval niet AJB. Van wie het

Afb. 10. Anthonij Jan Beek. Wageningen 20 september 1808 (ACZ 50.15: het Breekpot-zegel)

Afb. 11. Anthonij Jan Beek Wageningen 14 maart 1808 (ACZ 29.36, een monogram van iemand met de initialen J, J en S)

Afb. 12. Anthonij Jan Beek. Wageningen, 8 januari 1810 (ACZ 30.25, het Van der Hart-zegel)

Afb. 13 Anthonij Jan Beek. --, ca 14 oktober 1811 (ACZ 38.07, mogelijk het Van der Horst-zegel)

zegelstempel is geweest, weet ik niet. En zijn brief van vertrek bezegelt hij met het zegel Van der Hart: in een ovaal schild een hertenkop met tussen de geweistangen een zespuntige ster; helmteken: de hertenkop met ster van het schild tussen een vlucht (Oud-archief 119, 8 januari 1810, afb. 12). Tot slot gebruikt hij op het bovenvermelde ongedateerd stuk, waarvan het volgende stuk de datum 4 oktober 1811 draagt, een stempel dat een (klimmende) leeuw vertoont (Oud-archief 1251, afb. 13). Dit wapen wordt o.m. door de Wageningse familie Van der Horst gevoerd. Een relatie Antonij J.[--] Van der Horst is mij niet bekend. Ik heb ook niet naar gezocht.

Veluwse Geslachten 31 (2003): 24-31.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 4: Otters, Jasperse, van Kreel, van Raaij, Ramaker, Schep en de Veer.

Anton C. Zeven, lidnr 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT, Wageningen, e-mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Inleiding

Zie Deel 1 (Veluwse Geslachten 30 (2005): 23-26) voor achtergronden van de artikelenreeks. Het is dus niet mijn bedoeling om meer achtergrondgegevens van de zegelaars te geven. Deze hoopt de redactie van U te ontvangen. Het Gemeente-archief van Wageningen is arm aan charters, d.w.z. documenten, meestal van perkament, met meestal aanhangende zegels. Er zullen verschillende oorzaken te vinden zijn, die deze armoede kan verklaren. Doordat Wageningen pas rond 1600 door de kapel van de St. Nicolaasbroederschap aan de Kapelstraat stadhuis kreeg zullen eerder de documenten elders bewaard. Hieroe zal men van een met ijzeren banden versterkte kist gebruik hebben gemaakt, die misschien bij één van de schepenen thuis of in de St. Janskerk (nu Ned. Hervormde kerk) werd geplaatst. In dat geval kunnen de documenten tijdens de beeldenstorm in 1578 verloren zijn gegaan. Of deden ratten, muizen, bacteriën en schimmels hun vernietigende arbeid. Misschien werd de grootste schade door de brand van het raadhuis in 1662 veroorzaakt zijn. En wanneer de momenteel bewaard wordende niet-Wageningse charters naar de gemeenten, waar ze thuis horen, zouden worden overgebracht, bleef er voor Wageningen niet veel meer over.

Johan Otters, scholtis des Ampts Ede

De twee 'Edese' charters met de nu besproken waszegels zijn hiervan voorbeelden. Beide charters worden door Johan Otters, scholtis des ampts Ede op 21 februari 1704 bezegeld. Het betreft de verkoop van 'hoilandt' (inv. Bunt 04 en Bunt 5). In het eerste genoemde acte wordt het hooiland nog omschreven als '*een mergen hoijlant gelegen op Veluwe in de Ampte Ede buurschap Manen in Schuts Campen*'. Wie localiseert dit hooiland?

In het wapen (afb. 1) zien we een naar heraldisch links springend dier, dat een otter voorstelt. Een helmteken is niet te zien. Van het omschrift kunnen we alleen – HAN.OTTERS--- lezen. Er zal ongetwijfeld SIGILLVM Johan Otters gestaan hebben. SIGILLVM betekent zegel. Het werd vaak verkort tot S. ‘, SIG. of SIGILL. De U werd meestal als een V geschreven. Omdat de naam OTTERS bijna tot het eind van het omschrift doorloopt, zal op het zegel zijn functie vermoedelijk niet vermeld zijn. Medezegelaars van acte zijn de geërfden Antonis Jasperse (afb. 3) en Tonis Stevens van Raij (afb. 6). Voor het zegel, hangende aan de tweede acte, zal Johan Otters hetzelfde zegelstempel als gebruikt voor acte 1 (afb. 1) hebben gebruikt. Nu zijn zijn medezegelaars de geërfden Steven van der Hart en Antonis Jasperse (afb. 4). Er wordt in de acte nog vermeld dat ‘—aen d’meest daer voor biedende bij het uytbranden[de] keerse—‘ de koper diegene wordt. Om een einde aan het bieden te maken werd een korte kaars aangestoken. Iedereen kon dan zien wanneer deze uitging, want

Afb. 1. Zegel van Johan Otters, scholtis des Ampts Ede, acte 2 (ACZ 11.07).

Afb. 2. Zegel van Johan Otters, scholtis des Ampts Ede, acte 1 (ACZ 11.10). Een voorbeeld van een beschadigd zegel.

Rechter zegel: rechtsonder ziet men een schild, beladen met twee verticale geplaatste achterpoten van de otter met daarboven zijn lichaam. Schilddekking: mogelijk een gekroonde helm.

dan dwarrelde er rook omhoog. Vanaf dat moment werd de hoogst biedende de koper. Er zal ongetwijfeld wel eens ruzie zijn ontstaan over het moment van de laatste bieding en het uitdoven van de vlam. Hoe dat probleem werd opgelost weet ik niet.

Ik weet ook niet waarom deze twee documenten in het Gemeente-archief van Wageningen en niet in dat van Ede worden bewaard.

Op andere zegels van verscheidene personen Otters zal ik later terugkomen. We zullen dan zien dat in het algemeen de otter naar heraldisch rechts springt of loopt en een vis in de bek houdt.

Antonis Jasperse, geërfde in Veluwe

Antonis Jasperse in geërfde in Veluwe. Dat wil zeggen dat hij grondeigenaar is en dat hij daarom gerechtigd is te zegelen. De functie valt, denk ik, te vergelijken met die van een schepen van een stad. Hij zegelt (Ede, 21-2-1704, inv. Bunt 4 en Bunt 5) samen met richter Johan Otters (afb. 1) en Tonis Stevens van Raij (afb. 5).

Het wapen in zijn zegel toont ons drie vissen boven elkaar; het helmteken is een hertengewei of twee hertengeweistangen. Het hertengewei wordt in de heraldiek vaak aangeduid met een hertshoorn. Een deel van het omschrift is te lezen als – ASPER--. Er zal ongetwijfeld S. of SIGILLVM ANTONIS JASPERSE of iets soortgelijks hebben gestaan. Afb. 3 toont ons een mooie afdruk. We geven ook een afbeelding van het tweede zegel (afb. 4).

Afb. 3 en afb 4. Zegel van Antonis Jasperse, geërfde in Veluwe (ACZ 45.11 en 11.11).

Maas van Creel/Kreel. custos te Bennekom, geërfde in Veluwe

Maas van Kreel was koster van de kerk in Bennekom, dat is de huidige Ned. Hervormde kerk aan de Dorpstraat. Voor deze kerk staat een cilindervormige steen, die de kostersteen wordt genoemd. Bij ver- en aankondigingen moest de koster het volk toespreken en dit deed hij door op de steen te gaan staan om daardoor voor de toehoorders beter te zien en verstaanbaar te zijn. Zou Maas van Kreel ook op deze steen hebben gestaan? Hij was ook geërfde, d.w.z. landeigenaar en mocht daardoor medezegelen (Ede, 17-12-1704, Bunt 3). Zijn wapen toont ons een schuinbalk. Een helmteken is niet te zien. Van het omschrift kunnen we –AAS.VAN KREEL lezen. Ervoor zal S. of SIGILLVM gestaan hebben. Hij, scholtis, in dit stuk schout genoemd, Johan Otters (zie boven, zijn zegel is verloren gegaan) en geërfde Jan Crolboom (van wiens zegel

slechts een brok resteert: drie vogels, waarvan de vogel linksboven omgewend) geven een machtiging af.

Afb. 5. Zegel van Maes van Kreel, custos van Bennekom en geërfde in Veluwe (ACZ 11.02).

Steeven van Raaij, onder scholtis des Ampts Ede

Steeven van Raaij zegelt als onderscholtis des Ampts Ede op 19 februari 1754 (Recht. archief inv. 197). Zij zegel toont ons een zesspakig rad of wiel met erboven een omgewende winkelhaak. Hij of een voorouder was rademaker, een beroep dat tot uiting kwam in zijn sprekend wapen. Het helmteken is opnieuw een rad of wiel tussen een antieke (primitief gesneden) vlucht.

Hij schrijft ‘—ik onder scholtis in mijn vooraan getoogene qualiteit deese betekent en bezeegelt’. De toenmalige schout was afwezig en liet de afhandeling aan zijn onderscholt over.

Het zegel van Tonis Stevens van Raeij (Ede, geërfde in Veluwe, 21 februari 1704) is te slecht om hier te reproduceren. Hij zou de vader van Steven van Raaij kunnen zijn

Afb. 6. Zegel van Steven van Raaij, onderscholtis des Ampts Ede (ACZ 32.26)

Afb. 7. Zegel van Quirinus Ramaker, schepen in den Edele en Hoghe Gerichte van Driel (ACZ 31.33)

Rademakers namen vaak hun beroepsnaam als eigennaam aan en maakten hun wapen of zegel sprekend door een rad of meerdere raderen in het wapen op te

nemen. Als voorbeeld geven we het zegel van Quirinus Ramaker, schepen in den Edele en Hoghe Gerigte van Driel (Driel, 29 oktober 1743, Recht. archief, inv. 196), dat ons drie raderen toont. Schilddekking: een kroon met zeven parels.

Jacomijna Schep

Hoewel in vroegere tijden de rechtshandeling van een vrouw vaak door een door haar aangewezen man wordt verricht, komen ook zegels van vrouwen voor. Hier laten we het zegel van Jacomina Schep zien, die daarmee haar besloten testament bezegelt. Hiertoe drukte zij twee zegels af, waarvan ik er een laat zien (Wageningen, 4-9-1739, Recht. archief inv. 220). Het is niet een wapenzegel, want het schild ontbreekt. Het toont ons een soort hamer, links en rechts van de steel vergezeld van een gesteelde vijfbladige bloem met aan de heraldisch linkerkant van de steel een lintvormig blaadje. Boven de hamer vermoedelijk een kroon, die bij het afdrukken ietwat verschoven is. Wie Jacomina Schep was, weet ik niet. Zij kan wel schrijven maar als J schrijft zij een ij. De hamer lijkt niet op één van de hamers, afgebeeld in *Heraldisch Vademecum*, van H.K. Nagtegaal (2003). Wie kan mij het type hamer melden?

Afb.8. Zegel van Jacomina Schep (ACZ 38.20)

Christine Elouise de Veer en G. de Veer

Nog een ander zegel, dat door een vrouw, Christine Elouise de Veer is afgedrukt (Wageningen, 30 november 1848, Notarieel archief 4822 acte 760). Het schild is ruitvormig, hetgeen duidt op een ongehuwde vrouw. Het wapenstuk boven is onduidelijk, en beneden is misschien vagelijk een horizontaal geplaatst verenschrijfpen te zien. Boven het schild zweeft een kroon met drie parels en twee drie-parels. Christine schrijft '*Dit is mijn testament*', dat zij heeft verzegeld.

Afb. 9. Zegel van Christine Elouisa de Veer (ACZ 40.29)

Afb. 10 Zegel van G. de Veer (ACZ 26.26).

Een tweede de Veer-zegel is dat van G. de Veer zien (Amsterdam, 16 augustus 1789, Oud-archief 109). De stippeling van de twee dwarsbalken duidt erop dat deze balken in een gekleurd wapen goudkleurig zijn. Het helmteken is onduidelijk. Heraldisch rechts van het schild houdt een (staande) griffioen het schild. Links van het schild komt een naar links kruipende, naar rechts omziende griffioen te voorschijn. De Veer schrijft *'Wij hebben ons vervoegd bij het Committé van Koophandel & Zeevaart der Stad Amsterdam -[het betreft] de benadeeling van ons Veer door de Muhlheimer Schippers --.'* Mühlheim ligt in het Ruhrgebied. Kennelijk is onze zegelaar bij een veer betrokken en voer hij eveneens tussen Amsterdam en het Ruhrgebied. Wellicht heeft aan zijn beroep zijn achternaam te danken.

Derk Adriaan Sandbrink, touwslager

Derk Adriaan Sandbrink zegelt te Wageningen op 19 februari 1854. Hij wil van het Gemeentebestuur van Wageningen weten of de touw- of lijnbaan nu wel of niet aan hem verhuurd is. Zijn zegel (Nieuw-archief inv. 2192) is slecht afgedrukt (hier niet gereproduceerd); het toont een alliantiewapen. Een alliantiewapen bestaat veelal uit twee wapenschilden onder een gemeenschappelijk 'iets'. Dat iets kan een helmteken zijn, maar ook een strik, die als het waren de beide schilden verbindt. Beide schilden zijn 'onleesbaar' en het zegel dus te slecht om als illustratie te dienen. Ik denk dat Sandbrink of uit Rhenen of uit Veenendaal kwam. Misschien dat in een overheids- of particulier archief nog een beter zegel van hem bewaard is gebleven. Het kan ook zijn dat Derk A. Sandbrink nog een zegelstempel met alleen zijn familiewapen bezat. Misschien was hij verwant aan de in Rhenen in 1741 levende Gerrit Jacobse Sandbrink, wiens wapen was: tweemaal doorsneden, A. in zwart drie zilveren bergen naast elkaar, B. in rood een gouden hoorn des overvloeds, C. effen zwart

(*Genealogie en heraldiek in Rhenen*, door A.J. de Jong & C.L. van Otterlo. 1999).

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 5: van Ommeren

Anton C. Zeven, lidnr 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT, Wageningen, -mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Inleiding

Zie Deel 1 (Veluwse Geslachten 30 (2005): 23-26) voor achtergronden van de artikelenreeks. Het is dus niet mijn bedoeling om meer genealogische gegevens van de zegelaars te geven. Deze hoopt de redactie van U te ontvangen.

Het wapen Van Ommeren

R. van Ommeren,
Gelders Archief, Wapenboek van het St.
Caecilia Concert te Arnhem, 1691.

Het geslacht Van Ommeren met het wapen met de drie leeuwen boven elkaar was bestuurlijk actief op de Veluwe (Arnhem, Wageningen, Ede, Elburg), Amersfoort en elders. Dit resulteerde in vele zegels (en gekleurde wapenafbeeldingen in wapenboeken) van het wapen Van Ommeren. Zie voor een 'Veluws' overzicht mijn CD-Wapenboek van de Ver. Veluwse Geslachten. Een beschrijving van het basis-wapen is: in een goud veld drie zwarte gaande leeuwen boven elkaar. De leeuwen kunnen gekroond zijn met een gouden of zwarte kroon en de tong en nagels kunnen al of niet rood zijn. Schutte (1975, Zeven, 2003) beschrijft wapens Van Ommeren, waarbij het geslachtsdeel rood is. De leeuwen kunnen ook omgewend zijn, d.w.z. zij gaan heraldisch links. Het helmteken wordt beschreven als drie waaiersgewijs geschikte pauwenveren of struisveren, maar ook worden rozen en zonnebloemen genoemd. De vermelding van rozen en zonnebloemen zal wel gebaseerd zijn op een slecht gesneden zegelstempel of een slechte zegelafdruk. In het Wageningse Gemeente-archief vinden wij zegels van negen personen Van Ommeren. Deze beschrijven we hier.

Stephen van Ommeren,

Het oudste zegel van een Van Ommeren in het Gemeente-archief van Wageningen is dat van Stephen van Ommeren, die schepen 'binnen' de stad Wageningen is. Hij zegelt te Wageningen op 12-1-1591. Het zegel is slecht afgedrukt, maar de drie leeuwen boven elkaar zijn vagelijk te onderscheiden. Er is een helm boven het wapenschild, terwijl het helmteken in de ring van het omschrift is opgenomen. Als omschrift lezen we (heraldisch rechts): -- V (onderkant van schild, en dan heraldisch links) AN+OEMER. Er zal waarschijnlijk S'.STEPH V AN OEMER hebben gestaan. Het is mij onduidelijk waarom de zegelsnijder OEMER en niet OMMER sneedt, want de E achter de O maakt van de O (als in Ommeren) een O (als in oom). Stephen zegelt een stuk betreffende goederen in Laeckemont, dat tot Wageningen behoort. Maar waarom wordt vermeld dat hij dit als schepen 'binnen' Wageningen doet? Medezegelaars zijn Joh. de Ruyter, verwalter des Richters ampts en Frederick van Stralen, eveneens schepen binnen Wageningen. Hun zegels komen in een later deel aan bod. Het Richteramt Wageningen wordt ook beschreven als het Schependom van Wageningen Dat betreft dus het gebied binnen en buiten de stadsgracht.

Afb. 2. Zegel van Stephen van Ommeren, schepen binnen Wageningen, 1591 (18.26).

Ceelman van Ommeren

Ceelman van Ommeren 'scholtz indertijt des Ampt van Ede'. Het zegel is van 30-10-1599 en is vermoedelijk in Ede afgedrukt. Op dit zegel is niet te zien of de leeuwen aanzien of niet zijn. Vanwege het oog op de top van de veren van het helmteken lijkt mij dit teken uit pauwenveren te bestaan. In omschrift lezen we met moeite S.CELIMAN.VAN.OMMEREN (55.22). De S staat voor SIGILLUM, d.w.z. zegel. Celiman vermeldt nog dat hij het document met '*-- mijn angeboren Zegell neffens onderschrievingh opt Spatium deses gedruckt*' heeft. Hij zegt hiermee dat hij zijn aangeboren zegel, d.w.z. het familiewapen, naast zijn ondertekening in de ruimte aan het eind van het document heeft afgedrukt. Hij zegelt nogmaals op 17-11-1599 (geen foto).

Afb. 3. Zegel van Ceelman van Ommeren, scholt van het ampt Ede, 1599 (55.22).

Celiman van Ommeren

Een andere Celiman van Ommeren zegelt eveneens als ‘scholtis des Ampts Ede’ te Ede op 4-6-1676 (52.33). Niet te zien is of de leeuwen aanzierend en/of gekroond zijn. Als omschrift

ontcijfer ik: --MAN.VAN.O—REN. Mogelijk dat er zal S.

CELIMAN.VAN.OMMEREN staat. De drie pauwen- of struisveren zijn nu tussen een vlucht geplaatst. Hij is mogelijk een kleinzoon van de eerder genoemde Ceelman van Ommeren. In 1675 schrijft hij dat hij ‘-- inden Franssen Oirloch voor der selven eene partije Eeck te leveren.’ De eek (eikenschors, om run voor de leerbereiding van te maken) was echter beschimmeld. De Franse Oorlog vond plaats gedurende de periode 1672-1674; de legers van koning Lodewijk XIV en zijn bondgenoten hadden een groot deel van het huidige Nederland bezet.

Afb. 4. Zegel van Ceelman van Ommeren, scholtis des Ampts Ede, 1675 (52.33).

Rudolph van Ommeren

Rudolph van Ommeren speelt op ‘landelijk’ niveau een rol. Hij zegelt (23.23) te Den Haag op 28-4-1631 als ‘Ambassadeur de Mess. de Etats Gén[éral] Des Provinces Unies Des Pays Bas’, d.w.z. ambassadeur of gezant van de Heren Staten Generaal van de Vereenigde Provinciën der Nederlanden. Hoe heeft deze Van Ommeren deze functie verkregen?

Afb. 5. Zegel van Rudolph van Ommeren, ambassadeur, Arnhem, 1678 (23.23).

R. van Ommeren

We vinden van een andere R. van Ommeren een slecht afgedrukt zegel, dat hij te Arnhem op 15-7-1678 op een brief plaatst. Deze brief is gericht aan Derck de Ruijter, secretaris der stad Wageningen. Op de buitenzijde staat 'Port betaald', dat houdt in dat van Ommeren in Arnhem de volledige portokosten heeft betaald, zodat de stad Wageningen niet op kosten wordt gejaagd. De brief is niet te lezen. Ik ontcijfer alleen de naam Walraven. Het zegel is te slecht om hier te reproduceren.

Marinus Adriaan van Ommeren

Marinus Adriaan van Ommeren gebruikte 1795 een afwijkend zegel en in 1805/1808 het drie-leeuwen-zegel. Op 11-4-1795 (03.31) en opnieuw op 15-9-1795 (03.23) gebruikte hij te Zutphen een zegel dat een ophaalbrug laat zien. Gebruikte hij een zegelstempel van een ander, omdat hij vertoevende in Zutphen zijn eigen zegelstempel niet bij zich had? Misschien dat wanneer zegels in Zutphen worden beschreven de werkelijke eigenaar van het zegelstempel bekend wordt. Zijn eerste brief betreft de '*-- besorging van geweeren en waapenen --*', en zijn tweede brief is van het Committé van Bondgenootschap, dat door de medeburger van Ommeren was mede-ondertekend. Beide brieven dateren uit het begin van de Bataafs-Franse periode.

Afb. 6. Zegel van Marinus Adrianus van Ommeren, Zutphen, 1795 (03.21).

In Wageningen gebruikt hij op 26-4-1805 en op 30-12-1808 zijn eigen stempel (34.26 en 35.06). De leeuwen in het wapen zijn klein en door de achterovergeheven kop zullen zij aanziende zijn. Het helmteken toont ons een figuurtje, dat denkkelijk een klimmend leeuwje voorstelt. Beide documenten (testamenten) bezegelt hij als president (van het stadsbestuur). Medezegelaars zijn de schepenen Teunis van Ommeren (zie hier beneden) en Geurt Wessels) en de testateur. Deze drie stadsbestuurders verzegelt ook het tweede stuk.

Afb. 7. Zegel van Marinus Adrianus van Ommeren, Wageningen, 1808 (35.06).

Jan van Ommeren

Jan van Ommeren zegelde ook in de Bataafs-Franse tijd Hij doet dat als Directeur der Wagten te Wageningen op 26-9-1801. Hij is zwaar geërgerd en laat dat aan het Stadsbestuur weten. Als Directeur der Wagten is door zijn 'wagten' de zoon van Wouter van den Born opgebracht. Deze zoon had wortelen gestolen. Anderen, die er klaarblijkelijk ook mee te maken hadden, vonden het delict wellicht te gering en hadden de zoon zonder overleg vrij gelaten. De 'wagten' en hun directeur zullen zich gepasseerd hebben gevoeld. Jan van Ommeren schrijft aan het stadsbestuur '*-- moeilijke en lastige Post heb ik in ruim twee maanden waargenomen, waarna ik beger ontslagen te zijn. Egter zal ik dese nog twee dagen waarnemen.*'

Op 21-6-1811 zegelt hij met hetzelfde zegelstempel, nu als Rentmeester der Pastorij van de Hervormde Gemeente te Wageningen (38.03). Hij schrijft '*t is Weledelgeb[orene] bekend dat de Pastory der Hervormde Gemeente alhier vier stuks obligaties te laste van het Ryk heeft --*'. Hij zegelt nogmaals op 16-5-1811.

Afb. 8. Zegel van Jan van Ommeren, 1811 (38.03).

Teunis van Ommeren

Teunis van Ommeren zegelt met twee zegelstempels. Op 26-11-1805 zegelt hij te Wageningen een testament. Het zegel toont ons het Van-Ommereen-wapen, d.w.z. de drie gaande leeuwen boven elkaar (34.27). Het helmteken is een uitkomende leeuw. Maar in Arnhem zegelt hij met een zegel, waarin een wapen met een omgewende klimmende leeuw, met als helmteken een eveneens omgewende uitkomende leeuw. Op 9-2-1810, 20-10-1810 en 20-11-1810 zegelt hij als Vrede Regter van Wageningen. Op alle drie data verzegelt hij met anderen testamenten. Maar waarom doet hij dat als Wagenings Vrederechter in Arnhem en waarom gebruikt hij niet zijn eigen zegelstempel? Lag zijn eigen zegelstempel in Wageningen?

In 1795 'erft' hij het postmeesterschap van zijn schoonmoeder, die het weer van haar echtgenoot had overgenomen. Hij was kennelijk een interim-postmeester, want eind 1796 wordt een ander postmeester (Zeven, 1986).

Afb. 9 en 10. Zegels van Teunis van Ommeren, 1805 (34.27) en 1810 (60.16)

Hendrik van Ommeren

Tot slot, het zegel van notaris Hendrik van Ommeren (41.00A), die te Utrecht op 30-5-1840 met zijn notariszegel zegelt. De afbeelding bestaat uit het Rijkswapen met aanziende leeuwen. Een eronder het devies JE MAINTIENDRAI. Het omschrift luidt: H. VAN OMMEREN NOTARIS TE UTRECHT. Zijn zegel geeft niet aan of hij tot het geslacht Van Ommeren met de drie-leeuwen behoort.

Afb. 11. Zegel van Hendrik van Ommeren, notaris te Utrecht, 1840 (41.00A)

Literatuur

- Schutte, O. 1975. De wapenboeken der Gelders-Overijsselse studentenverenigingen. Zutphen. 272p.
- Zeven, A.C. 1986. De 'vererving' van het postmeesterschap van Wageningen. Oud-Wageningen 14: 38-39.
- Zeven, A.C. 2003. Het anders gekleurde geslachtsdeel. Heraldisch Tijdschrift 9: 5.
- Zie ook A.C. Zeven. 2006. Persoonlijke was- en lakzegels in het Gemeente-archief van Wageningen. Publicatie Gemeente-archief Wageningen. in voorbereiding (meer dan 1200 zegelafbeeldingen).

Veluwse Geslachten 31 (2006): 52-56.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 6: Willem Gerrit van Rijn en zijn vier zegelstempels

Anton C. Zeven, lidnr. 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT Wageningen, e-mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Willem Gerrit van Rijn

Willem Gerrit van Rijn, zoon van Andries van Rijn en Celia van Baak, en getrouwd met Elisabeth Moll, was een druk bezet man. Hij woonde in de binnenstad van Wageningen aan de noordzijde van de Hoogstraat vlakbij de Bergpoort in een huis met 10 deuren en ramen. Daarnaast bezat hij nog andere huizen, die hij door erfenis had verkregen, en land. Daarnaast leende hij geld aan derden. Op zijn land teelde hij o.m. tabak, en daarmee was zijn beroep naast particulier ook 'tabakker'. In de Frans-Bataafse tijd was hij provisionele representant uit het Kwartier in de Staten van Gelderland in 1795 (1, 2), Conseiller Municipal (1812), d.w.z. lid van de Municipale Raad (1813), en in 1815 ontvanger der directe belasting en lid van de Schutterij (3). Hij is dan 63 jaar oud. Hij is dus ca 1752 geboren. Vanwege zijn leeftijd zal hij bij het laatste wel een leidinggevende positie hebben bezeten. Zijn vrouw ontvalt hem in 1790. Hij is dan 38 jaar. Hij hertrouwt niet.

Zijn kleinzoon met dezelfde naam voerde ook bestuurlijke taken uit. Van hem is een zegel, afgedrukt in 1839, in het archief van de Nijmeegse notaris J.A. van Manen bewaard gebleven (4). Ik heb het niet gezien.

Schoorsteenhalen in wapens

Met de coll. Muschart als bron schreef ik al eerder over zijn zegel (5.). Wanneer we deze collectie Muschart nader raadplegen, dan zien we dat schoorsteenhalen in verscheidene wapens voorkomen. Meestal is één schoorsteenhaal of zijn er drie schoorsteenhalen opgenomen. Een wapen met twee schoorsteenhalen komt weinig voor. Het wapen van Willem G. van Rijn met vier schoorsteenhalen is de

enige. Was hij de eerste die dit wapen voerde? Omdat de Rijn van Lobith tot Katwijk door Nederland stroomt noemden vele onverwante families zich naar deze rivier Van Rijn. Zij voeren zeer verschillende familiewapens. Misschien is de volgende persoon verwant aan Willem Gerrit. In de bovengenoemde collectie Muschart wordt een zegel van de Rotterdamse schepen Willem Wolfertsz van Rijn uit 1517 beschreven. Het toont drie schoorsteenhalen. Ook hier de voornaam Willem. Genealogisch onderzoek kan eventuele verwantschap aantonen.

Willem Gerrit's vier zegelstempels

Van Rijn gebruikt vier verschillende zegelstempels. Deze heb ik genoemd: mono 1, mono 2, wapen 1 en wapen 2. Van elk zegeltype zijn één of meerdere zegels in het archief aanwezig. We geven een overzicht:

jaar	zegeltype	jaar	zegeltype
1795	wapen*	1803	wapen 1
1796	mono 1	1805	wapen 2
1796	mono 1	1805	wapen 2
1803	mono 2	1805	wapen 2
1803	wapen 1	1809	wapen 1
1803	wapen 1		

*gebaseerd op coll. Muschart

Bij sommige andere zegelaars met meerdere zegelstempels zien we dat ze meerdere zegelstempels in de tijd door elkaar gebruiken. Dit kan veroorzaakt zijn, doordat bijvoorbeeld een schepen één zegelstempel thuis bewaarde en een tweede op het stadhuis. Vanwege de vele functies van Van Rijn kan dit voor hem ook het geval zijn geweest. Hij gebruikte wapen 1 in 1795, mono 1 in 1796, mono 2 in 1803. Waarom? In 1803 gebruikte hij opnieuw wapen 1 en in 1805 wapen 2. Ook hier: waarom? Had hij meerdere zegelstempels nodig en vond hij het gepast om in de beginperiode van de Frans-Bataafse tijd, toen iedereen 'Gelijk' was geen gebruik van zijn familiewapen te maken?. Daarom koos hij voor twee monogram-stempels. Vanaf 1804 kon het officieel weer, en dan mogen we aannemen, dat het onofficieel in 1803 al mocht.. Daarbij moeten we in gedachte houden, dat het in de Bataafs-Franse tijd nooit verboden is geweest om een zegelstempel met een wapen te gebruiken.

In alle gevallen dat ik een zegel van hem vind treedt Willem G. van Rijn als schepen, d.w.z. als vertegenwoordiger van het stadsbestuur op. Met anderen zegelt hij testamenten. Zo medezegelt hij met zegeltype mono 1 afb. 1) op 28-7-1796 het testament van Mr. Albert George Elsnerus. Deze is burgemeester van Wageningen over de periode 1790-1809 (6). Op 23-2-1803 medezegelt hij met zegeltype mono 2 (afb. 2) het testament van Sebastiaan Willem van de Graaff en Adriana Cornelia van Lijnden, Egtelieden.

Afb. 1. Zegel mono 1, d.d. 28-7-1796
(Recht. archief inv. nr. 221, foto 35.38

Afb. 2. Zegel mono 2., d.d. 23-2-1803) Recht. archief inv. nr. 221, foto 35.16).

Het derde afgebeelde zegel type wapen 1 (7), dat al in 1795 werd gebruikt en waarvan ik geen foto heb, dateert van 13-2-1809 (afb. 3). Het vierde zegeltype, afgedrukt van stempel wapen 2 (afb. 4) dateert van 1-8-1805, als hij het testament van Herman, Geurt en Gradus Wijnen medebezegelt. De twee monogramzegels laten de initialen W, G, v en R zien. De wapenzegels het wapen met vier schoorsteenhalen met de tanden naar buiten en gerangschikt

Afb. 3. Zegel wapentype 1, d.d. 13-2-1809
1-8-1805 (Recht. archief inv. nr. 222,)
foto 37.36

Afb. 4. Zegel wapentype 2, d.d.
(Recht. archief inv. nr. 222,
foto 38.01).

2-2. De bovenste twee halen staan in het midden dicht bijeen, en de onderste nabij de schildrand. Helmteken: een al of niet zwevend kroontje met drie fleurons. Zie (8) voor meerdere afbeeldingen.

Bronnen

1. Mentink, G.J., H.C. Stol & L. Turksma. 1993. Homines Novi. De provisionele representanten uit het Kwartier in de Staten van Gelderland in 1795: 387-469.
2. Zeven, A.C. 1996. Een request uit ca 1783 aan de magistraat van Wageningen en ondertekend door 100 personen. *Veluwse Geslachten* 21: 316-318.
3. Zeven, A.C. 2004. Wie woonden waar in de binnenstad van Wageningen. Deel 2. Zie ook interstad.nl/
4. Gelders Archief Arnhem, vermeld in de Coll. Muschart, Centraal Bureau voor Genealogie.
5. Zeven, A.C. 1995. Familiewapens op archiefstukken van Wageningen (Coll. Muschart) 2. *Veluwse Geslachten* 20: 244-248.
6. Zwart, S. 2006. Theodorus Petrus Elsnerus, achttiende eeuwse predikant in Wageningen. *Oud-Wageningen* 34: 82-85.
7. In een tekening laat Muschart zien dat hij het zegel wapen 1 beschrijft.
8. Zeven, A.C. 2006. Persoonlijke was- en lakzegels in het Gemeente-archief van Wageningen. Publicatie Gemeentearchief Wageningen. Wageningen. 371p.

Veluwse Geslachten 32 (2) 2007: 6-11.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 7: Foyert en Klerck.

Anton C. Zeven, lidnr. 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT Wageningen, e-mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Voor een Inleiding verwijs ik naar *Veluwse Geslachten* 30 (2005): 23-26.

Foyert

De familie Foyert is voornamelijk woonachtig in de Tielerwaard en de Betuwe, maar een lid van de familie meldt dat hij ‘*gedienstich*’ is geweest in ‘*de respective steden Harderwyck, Wageningen, Hattem en Elburg.*’ Hij tekent in 1687 met A. Fojert (deze spelling), en is vermoedelijk Anthonius Foyert. Zijn zegel (afb. 1) toont ons het Foyert-wapen: drie vogels (2-1) Helmteken: een vogel, groter dan die van het schild.

Eerder, in 1649, fungeerde Jerephaes Fojert als richter der Heerlijkheid Lienden (Lijnden) (afb. 2). Ook van hem vinden we een zegel met hetzelfde wapen als hierboven beschreven. De dikke rand van het schild is vermoedelijk geen schild. Het omschrift is: S’IERFAES FOIYERT. Hij meldt dat ‘—*Stadt en[de] van weghe[n] des forstendombs Gelre en[de] Graeffschap Zutphen. – heb ick Richter voornt. mijn Zegel op Spatium – gedruckt.*’

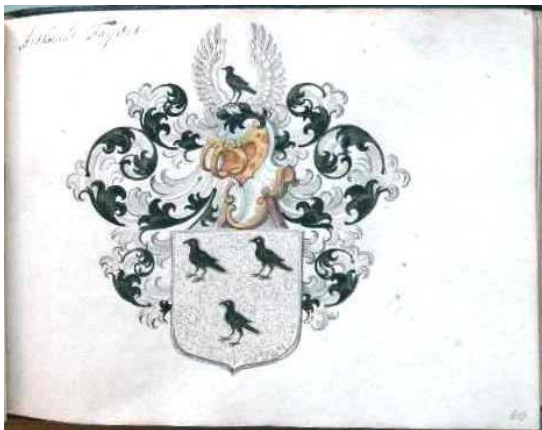

Afb. 1. Zegel van A. Goyert, Arnhem, Foyert, Richter der 22-9-1687 (Oud-archief 03.02 Lienden, 9

Afb. 2. Zegel van Jerephaes Heerl[ijck]h[eijd] inv. nr 80 foto augustus 1649. (Recht. Archief inv. nr. 131, foto 52.31).

In het algemeen zijn zegels ‘on gekleurd’; soms worden door middel van arcering en stippeling kleuren aangegeven. De beide zegels Foyert zijn ‘on gekleurd’ en daarom moeten wij voor de kleuren het Wapenboek van Sint Lucasbroederschap te Arnhem raadplegen (afb. 3). Leden van deze broederschap waren rechtskundigen. In dit wapenboek vinden we het wapen van Antonie Foyert, daterend uit 1649.¹

Afb. 3. Wapen van Antonie Foyert, J.V.D. Wapenboek Sint Lucasbroederschap (Gelders Archief, Arnhem, foto schrijver).

Klerck (Rhenen)

De Rhenense Klerck-familie wordt uitvoerig door De Jong & Van Otterlo² beschreven. Deze familie voerde als wapen in zilver twee schuingekruiste zwarte sleutels met de baarden naar boven en afgewend. Helmteken: de twee sleutels van het schild tussen een vlucht (afb. 4). In het Wageningense archief zegelt J.? Klerck in 1685. Het betreft pandingen namens de Wageningse ‘borg[emeeste]r [van] Amerongen’ en andere stadsbestuurders. Indien het initiaal

J correct gelezen is, dan kan dit eigenlijk alleen de door De Jong & Van Otterlo² genoemde Jan Klerck, gedoopt te Rhenen op 7 maart 1652, zijn. Deze Jan is een zoon van Gerrit Klerck en Aeltgen Beeck. Haar wapen toont drie koppen van brakshonden. Zie De Jong & Van Otterlo² voor gegevens en afbeelding van het wapen.

Afb. 4. Zegel van J. Klerck, Rhenen, 9-2-1685 (Oud-archief, foto 43.24).

Klerck (Wageningen, Arnhem)

Een geheel ander wapen wordt door Willem Klerck gevoerd. Hij behoort tot een ander geslacht Klerck, dan de bovengenoemde². Het wapen is: in blauw een stralende en flikkerende gouden zon. Helmteken: een blauwe afgeknotte kegel, beladen met drie gouden schuinbanden en overtopt door de zon van het schild. De kleuren worden ontleend aan het wapenboek. van het St. Caecilia-Concert te Arnhem (afb.5) . Het bestuur van dit gezelschap organiseerde voor haar leden muziekbijeenkomsten³.

Afb. 5. Het wapen van Willem Klerck in het Wapenboek van het St. Caecilia-Concert te Arnhem (Gelders Archief, Arnhem, foto auteur).

Afb. 6. Zegel van Willem Klerck, 6-12-1729 (Recht. archief inv. nr. 132, foto 3.20).

Willem Klerck was een zoon van Coenraet Klerck en Margaretha van Heukelum. Coenraet komt voor als Coenradus Klerck, Noviomagus-Batava-Gelrus, dat wil zegen dat hij een Nijmegenaar is. Hij voerde een gedeeld wapen, I. in blauw een gouden zon, II. in zilver een uitgeschulpt kruis, in het eerste kwartier vergezeld van een schelp, alles van zwart. Dekkleden en wrong: blauw en goud. Helmtken: de zon van het schild op een blauw voetstuk, beladen met drie gouden schuinbalken⁴.

Van Willem Klerck vinden we verscheidene zegels in het archief. Ik beeld die afgedrukt op 6 december 1729 af (afb. 6). Hij verzoekt of een rechtzaak ‘*op toekomende vrijdag of zaterdag mogte worden gestelt, --*’. Andere afdrukken dateren o.a. van 11 april 1732, 6 december 1734 en 8 januari 1738⁵. Op de laatste datum stuurt hij een brief met ‘*Terwyl ik dese morgen sullende na Wageningen ryden, het saison so quat bevinde, dat het geen reisbaar weer is voor een man van myn jaren.*’ Hij is dan 68 jaar oud en woonde in Huize Remmerstein bij Rhenen.

Willem Klerck gebruikt in 1742 niet zijn zegel, maar een camee. Cameeën werden al in de Griekse Oudheid geslepen en tonen of in diepdruk of in hoogdruk een Griekse god en een of ander tafereel. Cameeën werden ook in de 18de eeuw en later geslepen en aangezien zij op identieke wijze gemaakt werden is het niet altijd duidelijk hoe oud een camee is. Cameeën werden in broches en in andere opsmukken verwerkt. Zij werden, waarschijnlijk bij gebrek aan of afwezigheid van een eigen zegelstempel ook als ‘zegel’stempel gebruikt. Dat deed Willem dus in 1742 ook. De afdruk heeft de afmeting van een zegelring (afb. 7). De camee toont een naar (heraldisch) links kijkend borstbeeld. Lag het zegelstempel van de 72 jaar oude Willem in Wageningen?

Afb. 7. Camee-afdruk van Willem Klerck, 16-2-1742 (Oud-archief inv. nr. 94, foto 26.24).

Bronnen

¹Wapenboek van het S. Lucasbroederschap te Arnhem. Gelders Archief inv. 352.1. Zie voor kleurenafbeelding dit wapenboek of de door mij samengestelde CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwse Geslachten. 2004. Zie ook J.A. Maris. 1979. De Sint Lucasbroederschap te Arnhem, een rechtsgeleerd gezelschap, p. 69-89 in Gelders Mengelwerk. Zutphen. 170p. In het algemeen stichten kunstschilders samen een Sint Lucasbroederschap, maar de rechtskundigen kozen voor Sint Lucas, omdat zij even nauwkeurig als kunstschilders moesten werken.

²Jong, A.J. de & C.L. van Otterlo. 1996. Genealogie en heraldiek in Rhenen. Voorthuizen. 397p.

³Staats Evers, J.W. 1874. Het St. Caecilia-Concert te Arnhem, opgericht in 1591, uit het archief beschreven. Arnhem. 104p; zie ook A.C. Zeven. 1981.

Wapenboeken van het St. Caecilia-Concert. Veluwse Geslachten 6: 70-74. Zie voor kleurenafbeelding dit wapenboek of de door mij samengestelde CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwse Geslachten. 2004.

⁴Schutte, O. 1976. De wapenboeken der Gelders-Overijsselse studentenverenigingen. Zutphen. 272p. Waarschijnlijk is Conradus' wapen een alliantiewapen. Zijn moeder is Elisabeth Coenen Coitze, en zijn vrouw Margaretha van Heukelum². Ik kon niet met behulp van het CBG-heraldisch bestand en mijn eigen bestanden een koppeling tussen deze namen en het wapen vinden.

⁵Zeven, A.C. 2006. Persoonlijke was- en lakzegels in het Gemeente-archief van Wageningen. Wageningen. 374p.

Veluwse Geslachten 32 (3): 42-52.

Zegels van Veluwenaren in het Gemeente-archief van Wageningen: deel 8: Suermond

Anton C. Zeven, lidnr. 1, Dassenboslaan 6, 6705 BT Wageningen, e-mail: Anton.Zeven@hetnet.nl

Voor een Inleiding verwijst ik naar *Veluwse Geslachten* 30 (2005): 23-26.

Wapen

Op de Veluwe, Veluwezoom en elders speelden leden van de familie Suermond een bestuurlijke rol; zij traden op als schouten en als schepenen. Van één van hen, H.C. Suermond, scholtis van Hoevelaken (1810), heb ik geen afbeelding van zijn zegel.

De familie is waarschijnlijk afkomstig uit de Betuwe en heette in Wageningen in het begin Geddesen. Naast de bovengemelde spelling wordt de naam Su(e)rmond, Suurmond(t) en Zuurmondt gespeld. Genealogisch zijn twee bronnen beschikbaar. De oudste is die van de Wageningse voorouders van een

Rotterdamse tak (Wijnandts van Resandt, 1919). De tweede is de website geneal.ch van Klaas Jansen > Suermondts.*

Wapenzegel

De leden van de familie voerden allen hetzelfde wapen: een zilveren beurtelings gekanteelde dwarsbalk (afb. 1). Het aantal kantelen dat zich aan de bovenzijde van de balk bevindt, is meestal vier en aan de onderzijde drie. C.J. van den Bosch tekende voor het Wapenboek van de Ver. Veluwe Geslachten een wapen met aan de bovenzijde drie hele en twee halve en aan de onderzijde vier kantelen.

Afb. 1. Wapen Suermondts. Rechts het helmteken uitvergroot. Tekening F.J. Nikkels. Ontleend aan het CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten. Coll. Ver. Veluwe Geslachten, Barneveld (2004).

De kleuren van het wapen zijn i.h.a. zwart en zilver. Alleen voor Johannes Suermont, Vada Gelrus d.i. uit Gelders Wageningen), student te Leiden, wordt gemeld dat het veld rood en de dwarsbalk zwart is (Schutte, 1976). Misschien dat hij, na zijn aankomst in Leiden, zijn wapen in het wapenboek wilde doen opnemen. Maar doordat hij de kleuren van het Suermondts-wapen niet kende gokte hij verkeerd. In het Wapenboek staat geen jaartal bij zijn naam. Maar aangezien zijn wapen tussen wapens gedateerd 1664 staat zal hij in dat jaar in Leiden aangekomen zijn. Hij zal Johan Suermondts zijn, zoon van Peter Suermondts en Jacoba van Rhijenen zijn, die te Wageningen op 8-1-1681 overleed.

Het helmteken is een borstbeeld van een moor met op zijn hoofd een hoofdband met twee wapperende linten. Het hoofd kan aanzienlijk zijn of naar heraldisch rechts gewend zijn, terwijl de linten van de muts naar heraldisch links waaien. Het borstbeeld is al of niet beladen met de Suermondts-dwarsbalk. In de zegels is het morenborstbeeld vaak verworden. Waarschijnlijk kreeg de zegelsnijder een lakzegel aangereikt en herkende hij niet hoe het helmteken er echt uit moest

zien. Hij sneed toen datgene wat hij zag. Dit kan betekenen dat de zegelsnijder niet gemakkelijk navraag kon doen, doordat hij niet in Wageningen woonde. Of het was een zegelsnijder, meestal een goud- en zilversmid, die zijn vak niet verstond.

Zegels

In het Gemeente-archief (GAW) komen van vijf personen Suermondt zegelafdrukken voor. Van elk vond ik meerdere exemplaren. Omdat de afdrukken per persoon van het zelfde stempel afkomstig lijken te zijn, beelden wij per persoon één zegel af. Ik heb niet naar aanvullende familierelaties gezocht.

Bartholt Suermondt, schepen tot Wageningen

Het stempelwapen toont duidelijk de Suermondt-dwarsbalk. Daarentegen is het morenborstbeeld niet als zodanig te herkennen. Dit moet ook de reden zijn geweest, dat R.T. Muschart het helmteken van een zegel uit 1726 beschreven heeft als een naar rechtsgewende hazekop met lange hals. De oorspronkelijke linten werden door hem als twee oren gezien. Naast het helmteken zien we Bartholt's initialen B en S (afb. 2). De zegels in GAW zijn 1721 en 1727 gedateerd. Muschart noemt nog zegels van deze (of andere Bartholds) in andere archieven uit 1716, 1718, 1721, 1723, 1726, 1745. Alle met de initialen B en S. Mogelijk had deze Bartholt in 1718 zijn eigen zegelstempel niet bij de hand, want dan zegelt hij met een stempel met als omschrift Peter Surmont. We vinden van Bartholt voor het jaar 1745 ook een zegelafdruk. In de coll. Muschart komt ook een Bartholt Suermondt voor als scholt tot Nijkerk (twee zegels gedateerd op 10-8-1751 en 30-3-1753). Misschien zegelde deze Bartholt in 1745 nog in Wageningen. Wellicht is hij een (klein)zoon van de bovengenoemde Wageningse Bartholt en kon hij het zegel met de initialen B en S van zijn (groot)vader gebruiken. Ik kan hem niet terugvinden in de bovengenoemde website.

Afb. 2. Afdruk van het zegel van Bartholt Suermondt, schepen tot Wageningen. Wageningen, 23-6-1727. Recht. archief inv. nr. 220. Foto 36.24.

Doctor Frans Nicolaas Suermond, scholtis des Ampts Rheden

Do[cto]r Frans Nicolaas Suermond zegelt als scholt des Ampts Rheden te Spankeren op 8-1-1759, te Rheden op 7-9-1775 en eveneens te Rheden op 19-6-1778. In het laatste jaar voert hij Mr. titel. Het schild toont de Suermondtdwarsbalk, terwijl van de morenborstbeeld alleen een naar heraldisch rechts gewend rudimentair hoofd, over is (afb. 3). Ook in dit geval heeft de zegelsnijder geen duidelijk voorbeeld voor ogen gehad.

In de coll. Muschart worden meerdere zegels van hem in andere archieven beschreven: 1751, 1756, 1758, 1760, 1776, 1777, 1779, 1786, 1791. Mij is niet duidelijk waarom hij in 1776, onderscholtis van het ampt Rheden wordt genoemd.

Muschart vermeldt voor het jaar 1776, dat zich op het morenborstbeeld beladen is met een dwarsbalk en vergezeld wederzijds van de letters W en S (Zeven, 1995). Daar hij een zoon is van de beneden genoemde Willem Suermond, kan hij het zegelstempel van zijn vader gebruikt hebben. Omdat ik geen dwarsbalk op het helmteken kan ontwaren moet het zegel van een ander stempel afgedrukt zijn, dan die gebruikt voor zegel van afb. 3.

Het feit dat hij een academisch titel voert duidt er op dat hij een universitaire studie heeft genoten. Zijn naam wordt niet door Schutte (1976) vermeld, zodat zijn universiteit aan mij niet bekend is.

Afb. 3. Afdruk van het zegel van Doctor Frans Nicolaas Suermond, scholtis des ampts Rheden. Rheden 8-1-1758. Recht. archief inv. nr. 197. Foto 32.19.

Gerard Derk Suermond, scholtis des Ampts Ede

Het zegel van Gerard Derck Suermond, scholtis des Ampts Ede laat ons ook het wapen Suermond zien. De arcering van het schild duidt op de kleur zwart; de dwarsbalk is effen en vertoont geen puntjes; het is van zilver. Het helmteken met de morenborstbeeld toont iets meer van het bovenlichaam, maar ook hier is het borstbeeld onduidelijk (afb. 4). Net als de boven genoemden voerde hij een bestuurlijke taak op de Veluwe uit. In het GAW komt van hem nog een zegel uit 1748 voor. In de coll. Muschart 1752, 1753, 1756, 1757, Op 25-8-1734 komt hij voor als *geërfde van Veluwen* voor. Hij heet dan nog Gerrit Derk om later het de 'hogere' voornaam Gerard te voeren. Hij zegelt dus als geërfde, d.w.z. hij heeft land op de Veluwe in eigendom.

Afb. 4. Afdruk van het zegel van Gerard Derk Suermond, scholtis des ampt Ede. Ede, 25-8-1757. Recht. archief inv. nr. 197. Foto 32.24.

Peter Suermond, schepen

In het GAW vond ik van Peter Suermond drie zegelafdrukken, waarvan één hiervan wordt afgebeeld (afb. 5). Deze drie zegels dateren uit 1719, 1720 en 1727. Ook bij hem is het morenborstbeeld verworpen. Zijn naam heb ik niet in de coll. Muschart gevonden.

Afb. 5. Afdruk van het zegel van Peter Suermond. Wageningen, 4-4-1720. Oud-archief inv. nr. 1211. Foto 15.31.

Willem Suermond, schepen

In het zegel van Willem Suermond (afb. 6) vinden we de linten van de hoofdband van het morenborstbeeld terug. Naast Barthold Suermond (afb. 2) is

Afb. 6. Afdruk van het zegel van Willem Suermond. Wageningen, 6-7-1745. Recht. archief inv. nr. 220. Foto 37.12.

Bronnen

- Muschart, R.T. Collectie van ca 150000 wapenbeschrijvingen (waaronder duplicaten, ACZ). Centraal Bureau van Genealogie, 's-Gravenhage.
- Schutte, O. 1976. De wapenboeken der Gelders-Overijsselse studentenverenigingen. Zutphen. 272p
- Wijnandts van Resandt, W. 1919 De afstamming van het thans Rotterdamsche geslacht Suermond. De Nederlandsche Leeuw 37: 260-272.
- Zeven, A.C. 1995. Familiewapens op archief stukken van Rheden (coll. Muschart). Veluwe Geslachten 20: 361-362.
- Zeven, A.C. 1996. Familiewapens op archiefstukken van Wageningen (coll. Muschart). Veluwe Geslachten 21: 156-160.

Zie ook

- Zeven, A.C. Ook op internet: gemeentearchief > Wie woonden waar in de binnenstad van Wageningen**
- Zeven, A.C. 2004. CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten. Ver. Veluwe Geslachten, Barneveld.

*Een afstammeling van het echtpaar Willem Suermond en Maria Vermeer is Barthold Suermond (1818-1887). Hij was mijnbouw-ondernemer te Aken en liet aan deze stad zijn kunstverzameling na. Deze is nu te zien in het Suermond-Ludwig-Museum aldaar. Hij werd 'Ehrenbürger' van de stad. Meded. Klaas Jansen, Unterseen, Zwitserland (d.d. 8-2-2007).

**Ook als boek beschikbaar. Wageningen, dl 1-5.

Bronnen

¹Wapenboek van het S. Lucasbroederschap te Arnhem. Gelders Archief inv. 352.1. Zie voor kleurenafbeelding dit wapenboek of de door mij samengestelde CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten. 2004. Zie ook J.A. Maris. 1979. De Sint Lucasbroederschap te Arnhem, een rechtsgeleerd gezelschap, p. 69-89 in Gelders Mengelwerk. Zutphen. 170p. In het algemeen stichten kunstschilders samen een Sint Lucasbroederschap, maar de rechtskundigen kozen voor Sint Lucas, omdat zij even nauwkeurig als kunstschilders moesten werken.

²Jong, A.J. de & C.L. van Otterlo. 1996. Genealogie en heraldiek in Rhenen. Voorthuizen. 397p.

³Staats Evers, J.W. 1874. Het St. Caecilia-Concert te Arnhem, opgericht in 1591, uit het archief beschreven. Arnhem. 104p; zie ook A.C. Zeven. 1981.

Wapenboeken van het St. Caecilia-Concert. Veluwe Geslachten 6: 70-74. Zie voor kleurenafbeelding dit wapenboek of de door mij samengestelde CD-Wapenboek van de Vereniging Veluwe Geslachten. 2004.

⁴Schutte, O. 1976. De wapenboeken der Gelders-Overijsselse studentenverenigingen. Zutphen. 272p. Waarschijnlijk is Conradus' wapen een

alliantiewapen. Zijn moeder is Elisabeth Coenen Coitze, en zijn vrouw Margaretha van Heukelum². Ik kon niet met behulp van het CBG-heraldisch bestand en mijn eigen bestanden een koppeling tussen deze namen en het wapen vinden.

⁵Zeven, A.C. 2006. Persoonlijke was- en lakzegels in het Gemeente-archief van Wageningen. Wageningen. 374p.